

Muslimer och vården

Av: Islamiska Informationsföreningen

Islam är inte en religion enligt gängse begrepp. Detta har många inom vården fått uppleva eftersom antalet bekännare till islam snabbt ökar - speciellt på många mindre orter. Muslimska flyktingar har blivit placerade i kommuner där inga muslimer (eller invandrare överhuvudtaget) bott tidigare, och plötsligt har det uppstått en hel mängd svårlösta frågor. Allting har vänts upp och ned, man förstår inte varandra och varandras argument. Det är lätt att bli desperat, börja undra och till slut tar kanske misstänksamheten eller rentav fiendtligheten överhand. "Kan de inte vara som folk!", utbrister man kanske irriterat. "Ska de alltid behöva göra problem av allting!", kan vara en tankegång som dyker upp mitt i stressen, då man känner sig otillräcklig.

Botemedlet i det här fallet är kunskap - och det är precis vad Du skall få just nu! Varsågod och läs förstahandsinformation om oss muslimer och sjukvården!

I Sverige finns för närvarande ca 300 000 muslimer (År 2001) från många olika länder. Under senare år har muslimerna grundat egna församlingar, föreningar, mm för att tillfredsställa behovet av andlig och social gemenskap. Dessa församlingar och föreningar har också blivit en naturlig länk mellan svenska myndigheter och muslimer (och vice versa), för informationsspridning och intressebevakning. Numera har muslimerna också organiserat sig på riksnivå, för att tillsammans med olika myndigheter söka lösningar på de många kollisionsmomenten mellan, å ena sidan, det svenska levnadssättet och anpassningskraven och å andra sidan muslimernas livsstil och krav på att få behålla den egna identiteten.

Utgivare av detta häfte är Islamiska Informationsföreningen, grundad 1988 för att informera om islam på svenska språket. IIF har för närvarande 2 filialer i Sverige, förutom huvudkontoret i Stockholm, samt en filial i Norge.

Inställning till Islam

"Livet kan liknas vi en resa som utgår från en speciell punkt och slutar vid ett bestämt mål. De är ett övergående tillstånd, en inledning till det Eviga livet. Under denna färd är människan en resenär... och bör göra sig själv fullständigt redo att i vilket ögonblick som helst flyttas över till evigheten." (Islam vår tro, s. 12-13)

Under en resa prövas människan på många sätt. Det händer alltid något oförutsett, som kräver snabba beslut och nya handlingsätt. Livet innehåller också prövningar och oförutsedda situationer. Sjukdom hör till sådana prövningar. Det är inte bara den sjuke som prövas genom sin sjukdom, utan även de anhöriga och själva vårdapparaten (och därigenom hela samhället).

Det är människans tålamod och ödmjukhet inför Gud som prövas. Muslimer skall inte skylla på någon - det som händer människan är i sista hand en Guds angelägenhet, som ingen människa kan påverka. Händer det något tråkigt, sorgligt eller dylikt. finns det även då en mening med att just det händer. Den sjuke eller hans/hennes anhöriga skall inte bli desperata och gripas av panik, utan försöka vända fram det positiva i allting och lovprisa Gud, även om det känns svårt. Vi människor äger inte varandra och en gång måste vi ändå skiljas åt av döden. Vid sjukdomsfall kommer vår rädsla för att förlora en anhörig fram, men vi uppmuntras i islam att behärska oss och göra sjukdomstiden och den sista tiden till något positivt.

Inställning till vården

Gud har givit människan intellekt, sunt förnuft och förmågan till logiskt tänkande. Det är meningen att hon med hjälp av dessa skall befrämja det som är nyttigt och bra och som gagnar Guds skapelse. Gud har givit människan fullmakt att använda sig av naturtillgångarna, t ex växterna, till nytta för sitt liv på jorden. Det kan t o m sägas vara en av människans plikter gentemot sin Skapare att utveckla botemedel för olika sjukdomar ur de läkande örter som Han ställt till hennes förfogande.

Islam har ofta beskyllas för att vara fatalistisk, men en sådan inställning är fel. Människan skall naturligtvis göra sitt bästa för att bota en sjukdom - men hon avgör inte utgången. Denna attityd hjälper muslimen att komma över sorgen över en anhörigs (eller sin egen) sjukdom och en anhörigs bortgång.

Islam är alltså i princip inte emot sjukvård tvärtom. Det är metoderna, som i så fall kan diskuteras. Koranen, t ex, uppmuntrar människan att använda naturens egna botemedel och leva sunt.

Transplantationer av olika slag kan inte heller sägas strida mot islam rent principiellt. Även här är det metoder, detaljer, donatorer mm, som kan diskuteras. Allt som räddar liv och botar sjukdom är tillåtet enligt islam, såvida det inte innehåller något, eller innebär något, som är helt förbjudet.

Ändring av definitioner, t ex dödsbegreppet, för att möjliggöra fler transplantationer, är helt otänkbart i islam.

Ingrepp som syftar till att göra människan vackrare, smalare, behagligare att se på, är att fingra på Guds skapelse - det är inte inom människans fullmaktsområde. Könnsbyte likaså!

Sjukvård skall syssla med att bota fysiska eller psykiska sjukdomar, som hindrar människan att fungera i enlighet med sin natur. Förutsättningen är att det sker inom de gränser som Gud har satt.

Manligt och kvinnligt

I princip är islams och det svenska samhällets meningar ganska överensstämmande när det gäller sjukvård. Sjukdomar ska botas, sjuka ska ha bästa möjliga vård. Metoderna har man i huvudsak lika åsikter om, men när det gäller organisationen skiljer sig meningarna åt. Islam vill skilja på män och kvinnor och det även i vården. Orsaken till detta ligger i synen på människans sexualitet:

Sexuella förhållanden är endast tillåtna mellan äkta makar och det därför att sexualitet är en drift som kan orsaka skada (fysisk och psykisk) om den inte regleras. Reglerna är ett skyddsnät som ska garantera hela samhällets stabilitet. En regel är att män och kvinnor ska begränsa kontakterna med det motsatta könet, förutom de närmaste släktingarna. När de ändå behöver träffas, skall de hålla en viss distans.

Klädseln, sättet att hälsa och tala, mm, är saker som regleras för att skydda samhället (indirekt) mot följderna av fri sex. **För sjukvården innebär detta att män så långt det är möjligt skall vårdas, behandlas och skötas av män och kvinnor av kvinnor.**

Läkarbesök

Muslimerna bör kunna träffa en läkare av "rätt" kön, men ibland kan läkaren ha med sig någon kandidat, sköterskan kanske assisterar vid undersökningen, eller det behövs tolk, osv. Alla deltagande skall i så fall vara av "rätt" kön. **En annan sak att tänka på är att ingen "utomstående" skall kunna titta in mitt under en kanske känslig undersökning.** Detta är något som ibland kan hända, när arbetskamraterna skall meddela något i förbifarten.

En muslim får inte blotta sina sk privata kroppsdelar (kroppen mellan naveln och knäna) för någon, utom när det är absolut nödvändigt för fastställandet av diagnos, vid operation, barnafödelse, mm. Men även då skall läkaren täcka över patienten med något skycke, så att han/hon inte behöver känna sig generad.

Sjukhusvistelse

Förutom kvinnoklinikerna, är alla sjukhusavdelningar i Sverige blandade avdelningar, dvs. kvinnor och män ligger på samma avdelning - vid platsbrist kanske till och med i samma sal. Detta är ett missförhållande ur islamisk synvinkel.

Vi förväntar oss inte att man skall börja möblera om på alla sjukhus, men vi önskar att största möjliga hänsyn tas till detta för oss så viktiga önskemål. Det gäller bara att upplysa personalen i varje skift om de speciella önskemålen: det kan röra sig om att knacka på en stängd dörr före ingång, att en kvinnlig patient blir informerad om sammansättningen i rondan, osv. **Dessa åtgärder skulle omedelbart öka de muslimska patienternas förtroende för vården och vårdpersonalen.**

Enligt islam är griskött och blodmat förbjudet som föda. Eftersom islam också säger att allt kött skall slaktas i Guds namn, är det många muslimer som vill ha en helt köttfri kost. I vissa fall kan till synes "oskyldiga" matvaror innehålla grisfett eller tillsatser som framställts ur grisfett, mm. Ibland kan det också vara svårt att avgöra ursprunget på en tillsats. **Det är därför säkrast att endast använda rena råvaror vid tillagning, stekning, osv.**

När det gäller spädbarn är det viktigt att barnen inte ges mjölk från någon annan kvinna än modern, då barn som ammas av samma kvinna juridiskt räknas som syskon. Modern måste därför alltid tillfrågas innan barnet ges mjölk, även om det finns överskott. En annan viktig detalj är att det stora flertalet av modersmjölksersättningar innehåller grisfett i klumpförebyggande syfte, och därför inte kan ges till muslimska barn.

Enligt islam är det näst intill en skyldighet att besöka en sjuk på sjukhus eller i hemmet, även om man inte är släkt med den sjuke eller ens känner honom/henne närmare. Det är också något som muslimerna har lovats belöning för, i livet efter döden.

Islamisk etik föreskriver att muslimerna skall respektera sjukhusens besökstider och andra regler, men ibland kan det hända att muslimer verkar ha svårt att hålla t ex besökstiderna. Detta har kanske sin förklaring i att de anhöriga mycket mer deltar i vården i många muslimska länder. De vakar vid den sjuke, sörjer för den sjukas kost efter samråd med läkare, hjälper med tvättning och intimhygien, mm. Sjukhusen i många av dessa länder saknar också uttalade besökstider.

Varje vuxen muslim har ålagts att sätta sig i förbindelse (*salat*) med sin Skapare genom gudstjänst eller böneritual minst fem gånger dagligen. Så länge muslimen är vid medvetande, kan han/hon utföra denna ritual, antingen med de rätta kroppsrorelserna, eller sittande eller liggande på sidan om han/hon inte kan röra sig så mycket. Det är viktigt för muslimerna att sjukhuspersonalen respekterar dessa "bönestunder" och kanske till och med hjälper patienten att hålla reda på de olika tiderna för bönen. De bör inte heller störa patienten medan han /hon är mitt i ritualen.

Det borde var ganska lätt att tillmötesgå dessa enkla önskemål och kanske även beställa hem Koranen på originalspråk och i översättning, samt bönetidtabeller, vid de sjukhus inom vilkas krets det bor ett stort antal muslimer. De lokala församlingarna kan säkert hjälpa sjukhusen med detta.

Åldringar

Enligt islam har barnen, och då framförallt sönerna, skyldighet att ta hand om sina föräldrar och andra äldre släktingar, som inte längre kan försörja sig själva. Speciellt viktigt är det att vårda de sjuka föräldrarna.

I muslimska länder vårdas det stora flertalet sjuka eller åldersdementa patienter i hemmen. I de fall då en gammal människa vårdas på sjukhus, har hon någon nära släkting vid sin sida (ofta sonhustru eller sondotter). Muslimer har svårt att förstå den svenska åldringsvården och tycker att det är förnedrande mot ens gamla föräldrar att låta dem ligga på anstalt långa perioder utan att ens besöka dem.

Medicin

Islam accepterar inte en medicinindustri som drivs enligt kommersiella principer om tillväxt mm. Drivkraften inom medicintillverkningen måste vara strävan att ta fram bra mediciner, som kan bota sjukdomar utan biverkningar. De naturliga råvarorna, som vi finner i växtriket, måste vara de som används för framställningen av medicin.

Experiment som skadar ett större antal än dem som till slut får någon bot genom en medicin, är helt förkastliga. Medicin skall inte heller innehålla några ämnen som enligt islam är förbjudna, såsom alkohol. Undantag gäller när inget alternativ finns. Så har t ex fallet varit med insulin. Förr fanns bara insulin framställt ur svin, men nu finns annat insulin, och då är det viktigt att en muslimsk diabetiker får "rätt" insulin.

Omskärelse

Islam föreskriver omskärelse av pojkar. Judar som också omskär sina pojkar, sköter ofta detta privat och t o m utanför den egentliga vårdapparaten. Sedan lång tid tillbaka har judarna utvecklat ett nätverk av religiös service, bl. a i Sverige. Muslimerna, å andra sidan, är en förhållandevis ny folkgrupp här i landet och för dem existerar inget sådant nätverk. De är därför helt "utlämnade". De sätter sina barn i kö och i bästa fall får de komma in på sjukhus efter några år. En ytterligare försämring skedde under 1989, då kostnaden för omskärelse plötsligt höjdes till tresiffriga belopp. Vi hoppas naturligtvis att landstingen tillsammans med de muslimska riksorganisationerna snart finner en lösning på detta.

Dödsfall

Redan tidigare nämndes att en sjuk människa bör få besök under sjuktiden i hemmet eller på sjukhus. Är hon så pass dålig att hon är döende, får hon inte lämnas ensam. Skulle en allvarligt sjuk patient på sjukhus snabbt försämras, måste hans/hennes anhöriga omedelbart underrättas. Döden är en övergång från ett tillstånd till ett annat.

Det är helt naturligt att människor känner det svårt att skiljas från det jordiska livet och övergå till något de inte vet något bestämt om. De kan drabbas av ångest eller panik, och då är det skönt för dem att ha någon vid sin sida som tröstar dem och läser Koranen för dem, samt hjälper dem att säga: *'La ilaha illallah'* (det finns ingen gud utom Allah).

En människa är död när själen lämnar kroppen, vilket resulterar i att hjärtat slutar att slå och alla organ slutar att fungera. Begreppen "hjärtadöd" eller "hjärndöd" är helt främmande för islam. *"Människan ska inte hellerförsöka spela Gud och genom konstgjorda insatser försöka förlänga livet för att sedan själv kunna bestämma dess slut genom att stänga av respiratorn.* (Islam vår tro, s. 103)

Den döde skall tvättas i enlighet med en given ritual och sedan svepas för att begravas så fort som möjligt. Det är viktigt att avdelningspersonalen vid dödsfall kontaktar antingen anhöriga eller någon muslimsk församling utan dröjsmål. Den döde skall helst inte röras eller kläs av förrän den som skall tvätta honom/henne har anlänt. En kvinna skall tvättas av kvinnor och en man av män. Det är bäst att släktingar tar hand om detta, men om de tror att de inte klarar det, kan andra muslimer ta hand om det.

Transplantationer är tillåtna enligt islam i de fall då patientens liv kan räddas med ett nytt organ, och donatorn eller anhöriga till denne har gett sitt tillstånd. Organ får inte tas från donatorn förrän han/hon har dödförklarats. Obduktion skall inte göras utom när det föreligger misstanke om brott eller när det är fråga om någon mycket sällsynt sjukdom. Efter obduktionen måste kroppen återställas och alla organ läggas tillbaka. Trots att livet "flytt" från kroppen, var den en gång en levande människa och måste behandlas med respekt.